

Există în poezia lui Nichita Stănescu suavități imponderabile, „evocări”, „cântece”, reflecții și auto-reflecții moderne și tipice textualismului. Pe de altă parte, există nuanțe expresioniste și impresioniste, „recitiri”, dispoziție ludică și parodică, atingeri cu discursul avangardist și chiar recurs la poetica absurdului, căruia i se caută un sens pentru redescoperirea lumii în multipla ei condiție: socio-istorică, anodină, ontologică, antropocentrică. Experiența „avangardistă”, în cazul lui Nichita Stănescu, este expurgată de frivolități și anticlasicism/tradiționalism. Un absurd „pur”, zice Nichita, care e totdeauna inovație: „Orice lovire de cuvinte nepotrivită vechilor feluri de loviri de cuvinte este absurdă. La rândul lor, vechile împreunări de cuvinte erau absurde.” Altfel vorbind, nu sunt decât fi-rești tangente, sub raport artistic, cu tradiția tragi-comicului, cu sentimentul alienării, cu grotescul și paradoxul. Dintr-o poezie mai puțin cunoscută: „Triunghi, pătrat, / voi sunteți forme ale libertății de gândire, / cerul, calota, cerburg cel cu ființe / care merg cu picioarele pe cer / și cu fruntea în nămolul miezului, / cerburg, oraș pe dos, / oraș nefrumos / oraș limitat, / sclav fără aripi, / lanț fără verigi, / sare, sare / fără cristale” (*Împotriva mării*). E o declarată tendință a „ridicării de cuvinte”, când și absurdul trebuie asumat necuvintelor, întâlnire a subiectului cu obiectul și o estetică a nonexpresiei.

Absurdul e un joc și un sfârșit de joc. Mereu o inter-determinare ludică. Am arătat cu altă ocazie cum cele dintâi versuri ale lui Nichita Stănescu, *Argotice*, îl dau la iveală pe ucenicul în registrul realității anoste și al limbajului de *bas-étage*, continuă „în dulcele stil clasic” și porcede la „recitirea” scrierilor de odinioară în chiar poezia sa, adică în bună relație cu intertextualitatea, fără să fie înfeudat pe suprafața textuală. Nici într-un caz o lume insulară și lipsită de transcendență. Astfel, tărâmul experimentat se dezmargineste și face loc deliciilor jocului, ceea ce înseamnă mișcare în deplină libertate, dusă până la „nobila inutilitate”. Dar mai ales e ludicul ca resort al provocării cuvintelor și ca o detonare a fanteziei. Spectacolul se bizuie pe surpriză și ingenuitate, pe o, cum s-a spus, „de-dramatizare a realului”, pe „o strategie a instaurării semnului” (Ion Pop). Bunăoară, un bombardament e văzut de copil ca „un joc rotund de avioane”, „unele aurii, altele argintii”. Însăși „vârsta de aur a dragosteii”, adamică, se instituie ca un joc, se situează între ceremonial și joc al imaginarului. Lumea magică a jocului îl face pe om un *puer aeternus*, iar în creație devine o „metaforă a spiritului” (Nietzsche), a vieții, a cunoașterii și a culturii, dar și intrare în mister. „Marele joc” presupune asumarea vieții în ipostaza ei neînchingată, nu neapărat comunicarea, „doar nevoia fundamentală a sufletului uman de a prinde sensul lumii” (G. Călinescu). Mai e și jocul-limită, cu moartea. Ca integrare în natură, ca restituire în ordine cosmică și ca re-naștere în Cuvânt. E o trecere „prin tunelul oranj”: „Cu spăimântătoare viteză am trecut prin tunelul oranj, / cu spăimântătoare viteză, / când m-am trezit eram chiar pe câmp, / căzut de pe cal, / m-am bucurat de gângăni, / de mâini m-am bucurat și de picioare, / de cerul albastru și mare, / iar nu oranj. / Ah tu, tunel! / Ce glonț ai tras prin tine? / Și înspre cine-ai tras? / Și înspre cine?” (*Prin tunelul oranj* I). Din acest tunel oranj nu se vede decât o tulbure amintire, totodată ademenitoare și sinistră, ca o presimțire thanatică.

Din categoria jocului face parte și strategia parodică. O apropiere și o distanțare cordială, în ton propriu. Un joc

de răsfrângeri livrești, în absența ironiei de orice fel, unde umorul e doar subtextual. Se poate spune: bucuria spectacolului, în definitiv bucuria creației. Și încă, precum bine s-a observat, parodicul în poezia lui Nichita Stănescu nu bagatelizează demistificator, el recurge numai la amoroasă parafrază și la simpatie complice cu cititorul. Principiul jocului fiind în esență sărbătoresc, parodia concurează la această practică a fericirii, deopotrivă profană și sacră. „Dulcele stil clasic”, trubaduresc și sentimental, declamativ și moralicesc, e prevalent, în clară ordine transmodernă: „Ea mi-a spus, căci mă iubise, – / despre marele Ulise, / care tocmai plânse-mi-se / de rău gând, de negre vise. // El mi-a spus, căci mă urâse, – / despre lucrurile plânse, / despre vremurile scurse, / despre patemile duse. // Ei mi-au spus, căci mă uitară, – / despre-o grea și dulce seară / când trei magi din Sud picară / cu trei cai de sare-amară // Cu trei cai de unt-de-lemn, / cu trei cai de lemn solemn, / cu trei cai de rădăcină / în zăbale de lumină // Cu trei cai de chiparos / cu trei cai sculptați din os / de din osul meu din piept / potcovit și înțelept // ... de când tu l-ai sărutat / cu un tandru nechezat.” Parodice sunt și tiparele romantice (ex. *Mult ochii romantici*), și lamentațiile Văcăreștilor sau ale lui Conachi, și Anton Pann, Cârlova, Heliade, Bolintineanu, Alecsandri. Și Eminescu. Din dragoste pentru un spirit al artei, care poate fi resuscitat prin parafrază empatică.

Grigore Hagiu. Un remarcabil poet al iubirii

Definirea fețelor eului în poezia lui Grigore Hagiu trebuie neapărat să aibă în vedere erosul ca funcție hotărâtoare a imaginarului și ca relevare a condiției paradisiace. Asemenea, spațiul și timpul depind de eros în dinamica lor. Ca și Nichita Stănescu, în special, poetul din Târgul Bujorului repune în mișcare mitul Vârstei de aur a omenirii, care este și „vârsta de aur a dragostei”. E un proces de metamorfoză sub acțiunea erosului eliberator de sub greutatea materiei și, astfel, ca realizare a imponderabilului și transparenței. Această poezie se sprijină pe o „nostalgică triadă”: iubire, cunoaștere, creație, – mijloace de acces la realitatea originară a lumii, ca mari aventuri existențiale.

În general, poezia lui Hagiu induce imaginea mitologică a unui univers în efervescență, „fremătător de dragoste”; iubirea cu întreaga ei semantică, văzută, întâi de toate, ca o cosmogonie orfică. Ciclurile *Orfice* și *Orfeu* din volumul *Descântece de gravitație* se axează pe această „erotizare” a universului, în ipostaze germinative și thanatice: „se desprimăvărează, draga mea / o ninsoare învinsă mai cade / în câmpia dunării / dar pământu-i tot negru / și-n dinți / zdru-micam o creangă plină de muguri / și lapte verzui / un arbore hrănindu-se / cu somnul altui arbore / mai potolit” (*Orfeu I*). Poemele au în vedere ambele sensuri principale ale orfismului, pe care le privește diferit: pe de o parte, la modul elegiac, pe de cealaltă parte cu înseninare când e vorba de

amor universalis. Eros, cel ieșit din oul primordial, stă la baza universului total, cum ne încredințează Hesiod. El este mai întâi de toate un *daimon* care personifică dragostea. În această postură, „zeul” cutreieră poezia lui Grigore Hagiu de la un capăt la altul, prilejuind unele dintre cele mai frumoase texte erotice ale generației sale. De-a dreptul surprinzător e faptul că mai toți comentatorii au lăsat în plan secund sau au neglijat totalmente această dimensiune a liricii sale. Și mai interesant e că însuși poetul și-a ignorat poezia erotică, dacă n-a mai apăsător pe această coardă decât incidental în ultimele volume, ceva mai stăruitor în *Descânțete de gravitație*. Neputându-se întâlni prea des cu îndrăgii congeneri pe acest traseu, Hagiu este aici mai mult decât oriunde *el însuși*, cu inevitabilele ecouri eminesciene și, în special, cu profundele pulsii primite prin filiera Blaga. Dorința și visarea (cu o întreagă recuzită: marea, stelele, pădurea, uneori puritatea timbrului și disponerea antitetică amintesc de Eminescu: „când noaptea ni se taie / de patimă suflarea, / tu să privești munții, / eu să privesc marea // oricâte stele-ar sparge / pe noi întunecarea, / tu să privești munții, / eu voi privi marea // oricât ne-o fi de dulce / în chinuri legănarea, / tu să privești munții, / eu voi privi marea / și dacă ne-o desparte, / gemând, îngrijorarea, / tu să privești munții, / eu voi privi marea” (*când noaptea*). Ca la Blaga, iubirea e împărtășire din substanța originară a lumii, mod de integrare în condiția universală. Deosebirea e că la Blaga îndrăgostitul se simte mistuit de o „imensă flacăra”, în „Marele Foc”, pe câtă vreme la urmaș precumpănește melancolia. Pentru autorul *Poemelor luminii* găsirea unui sens al vieții prin iubire capătă valoare ontologică, nu neapărat metafizică la Grigore Hagiu. La Blaga, erosul înseamnă intensitate vitală, salvare de „marea trecere”, poetul *Sferei gânditoare* este elegiac, uneori jubilent și chiar madrigalesc.

În primul său volum, imaginarul poetului se împarte între registrul social și cel delicat erotic. Sunt aici câteva poezii despre iubirea întemeietoare și suavă, care oscilează între senzualitate și stare luciferică. Nici vorbă, în aceste

câteva poeme se dezvăluie, la debut, adevăratele posibilități lirice ale poetului: „O, ce fată nu s-ar îndrăgosti / de înalta-mi statură, / neașteptat răsărind / lângă țărnișă, pe nisipul apăsător, netezit de căldură // O, nu e vorba de iubire de lucruri, de mare, / vreau să spun că în seara asta / m-a izbit din depărtare / raza altu-i om, mai pur” (*Profil schimbat*). E chipul celui care își presimte noul curs al destinului și această schimbare ține și de confesiunea erotică. Atracția este puternică, niciodată devorantă, și cele mai simple gesturi („fluturarea mâinii tale iubite”) provoacă înflorare, o amintire a unei împrejurări mirifice, de obicei a mării, a „marginii de mare”, cu căldura nisipului și imensitatea albastră. Astfel, se evocă, pe de o parte, multitudinea, purificarea, matricea tihnitoare, pe de altă parte – infinitatea, imponderabilul, transparențele, sublimarea dorințelor prin care realul accede la imaginar. Chipul *unic* al iubitei e proiectat, „tulburător de întreg”, în fosforescența amurgului, ceasul melancoliei și nostalgiei, în clipa suspendată, favorabilă reînnoirii. Tot în „clar de seară” și în registru romantic al inocenței declarative, cuvintele dobândesc ecou intim: „Eu aștept să aud glasul tău feminin, / sunetul vociilor noastre / să umple odaia ușor luminată, și noi să ne recunoaștem, uimiți / că am putut trăi atâta timp unul fără celălalt”. Deocamdată, „întâmplarea ființei” este de o euforie stăpânită, transfigurare emoționată, „un dulce cutremur”. *Întâmpinare* e de o frumusețe stranie: „Nu ești tu bucuria mea, / când vii din ploaia străvezie, / cu mâna umeză, cu ochii fosforescenți, / neobișnuiți cu lumina din casă? / Umbra ta mai stăruie-n / sutele de ferestre, / nu mai ești decât o mireasmă, / un fulger ușor, albăstrui, / între mine și lumea de-afară, / un dulce cutremur, de mult așteptat, / îmblânzindu-mi ochii căprui”. Această scurtă și delicată poezie arată prejudiciul pe care îl poate provoca dezlănțuirea retorică din poemul *De dragoste*, în pofida unor versuri și imagini care îl denunță pe poetul veritabil.

Motivul erotic domină, cantitativ și valoric, volumul *Continente ascunse*. Normal, și inflexiunile dobândesc noi acuități. Se păstrează aceeași delicatețe senzuală, într-un

regim de tulburătoare destindere. E încă o atitudine adolescentină și o scriitură proaspătă, descoperirea dragostei, asemenea lui Nichita, ca pe un miracol, fără să cadă în ucigătorul sentimentalism, ori în pasiunea melodramatică. Iubita e „atât de fără contur de frumoasă”, gândită „în liniște”, cu o bucurie calmă. În prezența ei, ființa senzuală se transfigurează, lăsând loc fericirii și încrederii regeneratoare: „săruturile tale, dimineța, seara, / mi-au înflorit un semn pe umăr, / de neuitat, vizibil, luminos, / cum lasă semn însângerat vioara / pe gâtul unui virtuoz // trupul tău l-aș reface, amintindu-mi / mirosul părului, cântecul gazului metan, / dreptunghiul caselor vecine luminate, / delicate fantasme de arbori / azvârlindu-se palid în geam // dar e bucuria mea să te aflu mereu – / o oglindă albind nemișcată – / și mă răsfrângi, și mă clatini sonor, mai zvelt, mai frumos / decât am îndrăznit să mă visez vreodată” (*gândindu-te în liniște*). Înclinat spre sugestia absențelor, trubadurul își contemplă iubita în singurătate „absolută” și „adâncă” tăcere.

Erotica lui Hagi e gravă, solemnă, cu o modulație când discretă, când sonoră, încercând mereu puritatea timbrului „Portretistul” prinde jocul de culori prin care desenul se constituie din opoziții simbolistic-expresioniste: „atât de palidă ești uneori, / și de subțire, și de împietrită, / când îți înalți în oglinda-nvechită / profilul fin, scânteietor // îți simt pe frunte scris tot trupul tău, / dar mirosul de carne arsă / nici nu clintește fața ta întoarsă, / mai sus de bine și de rău // și-mi pari atunci un crin sau șarpe blând, / blazon de dinastii semețe, / cumplit de carnivore din tristețe / și-nsingurare pe pământ” (*blazon*). *Sori în scădere* (prozodie eminesciană) evocă o enigmatică priveliște a polarității universale, amintind cel mai evident de Arghezi și Nichita: „fumul eu l-am vrut scânteie, / împietrire, frăgezime, / trupul de copil, femeie, / cântecul pocnind de rime // dar rămâne să se-audă, / dură-n coaja ei banală, / dragostea neîncepută, / tulburată și brutală”. S-a produs o mutație abruptă, o ruptură, o neîmplinire: „și se făcea ceară din dragostea mea pentru tine, / din greutatea ei abia lăsându-mă să mă mișc / din privirea mea căutându-ți fruntea / și-nveșmântându-mi chipurile

îndrăgostite / cum se amestecau eroii / în fâșia luminoasă dintre proiector și ecran / în clarobscura grădină de vară / în timp ce aripa cealaltă îmi era marea” (*și se făcea seară*). Tot ca la Arghezi și la Nichita, iubirea e o fericită atracție a semnelor contrare: „eu vin cu soarele / cu iarba tu mă-nconjori (*răsărit de zi cu dragoste*); „din dragostea noastră / ziua și noaptea se nășteau deodată / soarele răsare din lună / luna din soare / din ce în ce mai repede / până timpul ne azvârli în afara cercului său unitar // intram în propriile noastre visuri / și ne visam din nou / și iar eram visați / din două pietre / îndrăgostite-n țărâm de râu / într-un aer încă neformat / învăpăindu-ne îmbrățișarea” (*vieți simultane*).

Poemul *Spune-mi* are ceva din articulațiile erotikonului arghezian, o succesiune elegie-odă, litanie-sacralizare, împlinire-desprindere, gingășie-fervoare. Aici apropierea-depărtarea constituie condiția bipolară a erosului. Iubirea stârnește continuu aceste contraste: voluptate și neliniște, candoare și tânjire, unire și ruptură. E o stare permanentă de inițiere în bucurie și dezamăgire. Indecizia e stărnită și de ciocnirea dintre afectivitate și reflecție. Să se observe melancolia și regretul, un lamento de o ciudată delicatețe: „spune-mi! cu cine ești tu acum la mare, / lângă cine stai în cearșafurile albe, / cu cine faci dragoste, / cu cine dansezi la țărmul mării, / pe o terasă înaltă, / bătută argintiu în răcoare? // lângă cine stai tu, / și săruți plaja / și scoicile vechi, / cu cine privești valurile, / pescărușii și vapoarele?... „ (*spune-mi*). Imaginea echivocă nuanțează neputința de a reînnoa comunicarea. Motivul mării, atât de drag poetului, țintește aici mai mult mișcarea, incertitudinea, nehotărârea, potrivnicia, căci marea este totodată imagine a vieții și a morții, sălaş al patimilor, „te joacă”, „te clatină, „te sună”, „te saltă”, „te acoperă”. Datorită amfiboliei, dragostea are *pathos*-ul ei specific. Dacă ea e dorință, speranță, plăcere, încredere, generozitate, dăruire, tandrețe, este și teamă, suferință, enigmă, sacrificiu: „când ne priveam atent amândoi, / cu toate patimile deodată, / de-o nevăzută flacăra ciudată / se aprindeau veșmintele pe noi // focul crea în sine însuși foc, / sămânța în sămânță era floare / oul în

alte ouă, zburătoare, / timpul prea mare spre-a nu fi deloc” (*hiroșima dragostei noastre*).

„Privind în urmă”, „după ce durerea s-a dus”, cântecul dragostei revine, readucând „senzația vieții”. E o amintire, rămâne o prezență infiltrată adânc în ființa îndrăgostitului: „și atunci cu putere știam și vedeam / cum noi doi totdeauna vom fi / două dealuri cu oameni, / unul plin cu femeile zilelor tale / altul plin cu bărbații zilelor mele, / și din vârfuluri până-n rădăcini, / înclinându-se, se vor amesteca, fulgerătoare, / veșnic rostogolind / perechile îndrăgostite, / cu iarba și soarele, / cu amiaza și vara, / până la mare” (*două dealuri cu oameni*). Desenul este remarcabil, mărturisirea de o sinceritate perfectă. Dragostea nu încetează să participe la rosturile lumii. Întors acasă și în sine, luptătorul aruncă armurile învechite, se spală de praf și de sânge, își îmbrățișează femeia și „numai ei doi / nevăzuți în câmpul / clătinat după ritmul dragostei lor / de parcă toată noaptea / până la prima sclipire a zorilor palizi / pe pământ s-ar iubi numai iarba” (*detaliu străvechi*).

Poemul intitulat *dragoste* e declamativ și cu tipuri de construcție mult prea nichitiene, deși cuvintele-cheie fac parte din arsenalul lui Grigore Hagiu: iarbă, arbori, mare, munți, pădure, stele, apă, goluri. *Stradă cu îndrăgostiți*, „naivi și stângaci”, îi amintește poetului de copilăria „pierdută prin lunci întunecate”; *nocturnă târzie* îi sugerează că e timpul să-i trimită iubitei un cal alb în fața ferestrei, care să-i bată încet cu copita în ușa uitată deschisă. Fantezia pornește în excursuri suprarealiste: îndrăgostitul anotimp se ascunde în sine, „lăsându-mi în văzduh fantoma / cămășii mele în carouri galbene și negre / de sânii tăi în două locuri arsă”. Iubita e atât de frumoasă, „încât mi se făcea somn / și deveneam materie greoaie și cețoasă / absorbindu-le laolaltă cu teama / de a nu-ți mai putea da viață / niciodată la fel; „magnetul stelar”, nevăzut, care face să țâșnească șuvițe din sânii femeilor gravide, îi stârnește o nouă dragoste; „bănuita sărutare” îi despletește părul iubitei, „că ar putea în el să se ascundă / ca sepia în norul de cerneală”. Și astfel, dintr-o sublimă îmbrățișare, se produce o perpetuă

cosmogonie: „refacem lumea, / tu tot mai mult adăugându-te / văzduhului – și eu pământului” (*îmbrățișare*).

Fantomica adolescentă, de-a dreptul admirabilă, se sprijină pe motivul visului „de transparență rilkeană” (Petru Poantă). Mitul eternului feminin în ritm de odă cută să aducă în lumină și echilibru lumea densă și abstractă. De data aceasta, Grigore Hagiu se situează în plin plan metafizic.